

UDZIAŁ SEKTORA MSP W REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH WYBRANYCH DZIAŁAŃ SPO WZROST KONKURENCYJNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW W LATACH 2004–2006 NA OBSZARACH WIEJSKICH

Joanna Rakowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Streszczenie. Celem opracowania była analiza liczby i wartości projektów zrealizowanych w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw przez małe i średnie przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich. Do badania wykorzystano dane Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (stan na 30.06.2009 r.). Wyniki wskazują, że MSP na obszarach wiejskich realizowały wyłącznie działania 2.1, 2.2, 2.3 i 2.4. Liczba projektów zrealizowanych w ramach tych działań na obszarach miejskich niemal czterokrotnie przewyższyła liczbę projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich. Jednak średnia wartość realizowanych projektów była znacznie wyższa na obszarach wiejskich. W ujęciu kwotowym MSP na obszarach wiejskich zrealizowały projekty za sumę stanowiącą 70% kwoty projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach miejskich. Udział MSP działających na obszarach wiejskich w poszczególnych regionach NTS 2 w realizacji analizowanych projektów był bardzo zróżnicowany.

Słowa kluczowe: MSP, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, SPO WKP

WSTĘP

Kategoria mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) obejmuje przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 250 pracowników, są niezależne od innych firm oraz ich roczny obrót nie przekracza 50 mln euro i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 mln euro [Extract... 2003]. Ogromna rola, jaką odgrywają one w gospodarce Unii Europejskiej jest niezaprzeczalna – wynika z faktu, iż w UE jest około 23 milionów małych i średnich przedsiębiorstw (99% wszystkich przedsiębiorstw), które dają ponad 100 milionów miejsc pracy [Facts... 2009]. MSP są główną siłą napędową wzrostu zatrudnienia,

Adres do korespondencji – Corresponding author: Joanna Rakowska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, e-mail: joanna_rakowska@sggw.pl

głównym źródłem postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych oraz motorem spójności społecznej – dlatego określa się je także mianem „kręgosłupa” unijnej gospodarki [Small and medium... 2007].

Powstało wiele unijnych inicjatyw i dokumentów zarówno potwierdzających rolę MSP, jak i tworzących podstawy wspierania rozwoju tego sektora. Trzy z nich wydają się mieć szczególne znaczenie: Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw, przyjęta przez przywódców UE na spotkaniu Rady Europejskiej w Feira w Portugalii, w dniach 19–20 czerwca 2000 r., Strategia Lizbońska, uproszczona i wznowiona w 2005 r., a także Small Business Act for Europe, przyjęty w czerwcu 2008 r. Wymienione dokumenty tworzą podstawy nowej polityki wobec MSP, które mają być oparte na „szczerym politycznym partnerstwie pomiędzy Unią Europejską a krajami członkowskimi, z poszanowaniem zasad subsydiarności i proporcjonalności” [Think small... 2008].

Przystąpienie Polski do UE 1 maja 2004r. oznaczało m.in. także rozpoczęcie współpracy mającej na celu pomoc w rozwoju sektora MSP w Polsce. Oprócz krajowych programów i instrumentów, od 2004 r. dostępna jest pomoc w ramach programów finansowanych z funduszy strukturalnych. Ich celem jest wspólna realizacja założeń wynikających z wcześniej wskazanych dokumentów. W latach 2004–2006 Polska mogła korzystać z funduszy strukturalnych na realizację projektów w ramach dwóch inicjatyw oraz siedmiu programów. Spośród nich niewątpliwie największe znaczenie dla przedsiębiorstw, w tym szczególnie MSP, miał Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw [Rozporządzenie Min. Gospodarki z 4.07.2004 oraz z 30.12.2005 r.], finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz zgodnie z zasadą współfinansowania ze środków krajowych zarówno publicznych, jak i prywatnych.

W Polsce szczególnie ważne jest wsparcie rozwoju MSP na obszarach wiejskich, gdzie mają one być głównym środkiem zaradczym wobec kumulacji takich negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, jak długotrwałe bezrobocie, niski poziom dochodów gospodarstw domowych, uzależnienie od pomocy społecznej, utrwalające się postawy roszczeniowe wobec państwa itp. Powstaje stąd pytanie: w jakim stopniu MSP działające na obszarach wiejskich uczestniczyły w realizacji projektów w ramach SPO WKP 2004–2006?

CEL PRACY

Głównym celem prezentowanego opracowania było określenie udziału MSP prowadzących działalność gospodarczą na obszarach wiejskich w realizacji projektów w ramach tych wybranych działań SPO WKP, które bezpośrednio mogły wpływać na wzmocnienie ich potencjału rozwojowego.

Celem pierwszego etapu badania było wyodrębnienie spośród wszystkich działań SPO WKP tych, których ostatecznymi beneficjentami mogli być przedsiębiorcy sektora MSP.

W drugim etapie badania wyodrębniono projekty realizowane przez MSP na obszarach wiejskich, co w III etapie dało podstawy do przeprowadzenia analizy zróżnicowania:

1) udziału liczby projektów zrealizowanych na obszarach wiejskich w całkowitej liczbie projektów zrealizowanych w kraju ogółem oraz w poszczególnych regionach (NTS 2), w ramach wybranych działań,

2) udziału całkowitej wartości projektów zrealizowanych przez przedsiębiorców MSP na obszarach wiejskich w całkowitej wartości projektów zrealizowanych w Polsce oraz w poszczególnych województwach, w ramach wybranych działań,

3) tematyki projektów zrealizowanych przez przedsiębiorców MSP na obszarach miejskich i wiejskich w poszczególnych województwach.

METODY BADAŃ

W prezentowanym opracowaniu wykorzystano materiały wtórne, które stanowiły dokumenty unijne i krajowe, określające zasady wsparcia MSP, a szczególnie zasady realizacji programu SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, co umożliwiło wybór działań skierowanych bezpośrednio do małych i średnich przedsiębiorców.

Analiza liczby, wartości oraz tematyki zrealizowanych projektów z uwzględnieniem ich lokalizacji (miasto/wieś) została przeprowadzona na podstawie bazy danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, zawierającej 88 tysięcy rekordów – opisów projektów zrealizowanych w Polsce ramach dwóch inicjatyw oraz siedmiu programów przyjętych na lata 2004–2006, w tym 15 514 projektów SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw. Zgodnie z zasadą kwalifikowalności czasowej (tzw. zasada $n + 2$ lub $n + 3$), realizacja zaakceptowanych projektów mogła kończyć się dwa lub w niektórych przypadkach 3 lata po zakończeniu okresu budżetowego 2000–2006, stąd wykorzystane w badaniu dane ilustrują stan realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw na dzień 30 czerwca 2009 r.

WYNIKI BADAŃ

Zgodnie z zasadami unijnej polityki spójności, wykorzystywanie funduszy strukturalnych możliwe jest w regionach (NUTS 2) słabo rozwiniętych, czyli takich, gdzie PKB na jednego mieszkańca jest niższe od 75% średniego PKB per capita w UE. Przyjęcie takiej definicji spowodowało, że wszystkie polskie województwa mogą korzystać z funduszy strukturalnych. Stąd, także SPO WKP kierowany był do beneficjentów we wszystkich regionach Polski bez wyjątku.

SPO WKP składał się z 13 działań, które stworzyły możliwość wielokierunkowego wsparcia przedsiębiorstw. Należały do nich działania:

- 1.1 Wzmocnienie instytucji wspierających działalność przedsiębiorstw,
- 1.2 Poprawa dostępności do zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw,
- 1.3 Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm,
- 1.4 Wzmocnienie współpracy między sferą badawczo-rozwojową a gospodarką,
- 1.5 Rozwój systemu dostępu przedsiębiorców do informacji i usług publicznych on-line,
- 2.1 Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo,
- 2.2 Wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw,

2.3 Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje,
 2.4 Wsparcie dla przedsięwzięć w zakresie dostosowania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska,
 oraz działania 3.1, 3.2, 3.3. i 3.4 w ramach Priorytetu Pomoc Techniczna, które były skierowane wyłącznie do beneficjentów instytucjonalnych, odpowiedzialnych za realizację SPO WKP.

Zasady SPO WKP nie różnicowały przedsiębiorców – potencjalnych beneficjentów – ze względu na miejsce prowadzenia ich działalności gospodarczej (miasto/wieś), dlatego też przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na obszarach wiejskich oraz na obszarach miejskich musieli spełnić takie same wymagania w procesie aplikowania o dofinansowanie projektów.

Działania 2.1 i 2.3 zostały skierowane tylko do sektora MSP (beneficjenci: „działające już MSP, wliczając mikroprzedsiębiorstwa istniejące od ponad 3 lat albo oparte na zaawansowanych technologiach o znaczącym potencjale rynkowym”). MSP oraz duże przedsiębiorstwa mogły aplikować o dofinansowanie projektów w działaniu 2.2, jako „przedsiębiorstwa prowadzące działalność na terytorium Polski”, i w działaniu 2.4, jako „przedsiębiorstwa, które zamierzały dokonać inwestycji w zakresie środowiska”.

Analiza danych wykazała, iż przedsiębiorcy sektora MSP prowadzący działalność na obszarach wiejskich byli beneficjentami jedynie w ramach działań 2.1, 2.2, 2.3 i 2.4. Pozostałe przypadki miały znaczenie marginalne: był to zaledwie 1 projekt zrealizowany w ramach działania 1.3 oraz 3 projekty w działaniu 1.4. Ze względu na profil działania 2.4 nastawionego na ochronę środowiska, czyli niewpływającego bezpośrednio na potencjał rozwojowy beneficjentów, zostało ono wyłączone z dalszej analizy, zgodnie z przyjętymi założeniami badawczymi.

Tabela 1. Liczba i wartość (w tys. zł oraz %) projektów zrealizowanych przez MSP w latach 2004–2006, w ramach SPO WKP, działania 2.1, 2.2 i 2.3

Table 1. Number and value (thous. PLN and %) projects realized by SME in 2004–2006, under SOP ICE, actions 2.1, 2.2 and 2.3.

Działanie	Liczba projektów			Wartość projektów (tys. zł oraz %)		
	ogółem	w tym:		ogółem	w tym:	
		miasto	wieś		miasto	wieś
2.1	2 234 100%	1 808 81%	351 16%	195 998 100%	143 484 73%	38 341 23%
2.2	2 187 100%	1 996 91%	67 3%	3 430 374 100%	1 434 801 42%	1 218 329 36%
2.3	2 837 100%	1 798 63%	995 35%	2 651 223 100%	1 589 190 60%	1 031 432 39%
Razem	7 258	5 602	1 413	6 277 595	3 167 475	2 288 102

Źródło: Opracowanie własne.
 Source: Author's elaboration.

Wśród ogółu 15 514 projektów zrealizowanych w ramach SPO WKP za całkowitą kwotę 15 975 544 tys. zł (stan na 30 czerwca 2009 r.), aż 14 599 (94%) projektów za łączną sumę 11 183 601 tys. zł (70%) zostało zrealizowanych w ramach analizowanych działań 2.1, 2.2 i 2.3. W tej liczbie 7258 (50%) projektów za kwotę 6 277 595 tys. zł

(56%) zostało zrealizowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa. Pozostałe projekty zostały zrealizowane przez przedsiębiorstwa duże.

Tabela 2. Średnia wartość (w tys.) projektów zrealizowanych przez MSP w latach 2004–2006, w ramach SPO WKP, działania 2.1, 2.2 i 2.3

Table 2. Average value (thous. PLN) of projects realized by SME in 2004–2006, under SOP ICE, actions 2.1, 2.2 and 2.3.

Działanie	Średnia wartość projektów (tys. zł)		
	ogółem	w tym:	
		miasto	wieś
2.1	88	79	109
2.2	1 569	719	18184
2.3	934	884	1037

Źródło: Opracowanie własne.

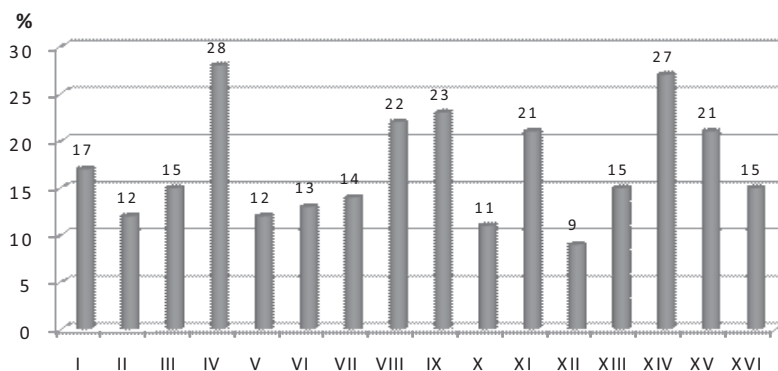
Source: Author's elaboration.

W sektorze MSP ogółem najbardziej niekorzystna relacja liczby projektów zrealizowanych na obszarach miejskich w stosunku do liczby projektów zrealizowanych na obszarach wiejskich wystąpiła w przypadku działania 2.2 (odpowiednio 91% i 3%), jednak relacja ta w ujęciu kwotowym przedstawia się na dosyć zbliżonym poziomie: 42% łącznej kwoty wszystkich projektów zrealizowano na obszarach miejskich, a 36% na obszarach wiejskich. Wpłynął na to fakt, iż średnia wartość projektów na obszarach wiejskich była ponad 2-krotnie wyższa od wartości tej samej zmiennej na obszarach miejskich. W przypadku działania 2.1 zarówno liczba projektów, jak i ich wartość wskazują na znaczną przewagę przedsiębiorców MSP prowadzących działalność na obszarach miejskich. Z kolei średnia wartość projektów zrealizowanych w ramach tego działania na obszarach wiejskich jest znacznie wyższa niż na obszarach miejskich. W przypadku działania 2.3 zarówno w przypadku liczby, jak i wartości zrealizowanych projektów dominują MSP na obszarach miejskich (odpowiednio 63% i 60%) nad MSP na obszarach wiejskich (odpowiednio 35% i 39%), przy zachowaniu tendencji obserwowanej także w działaniu 2.1 i 2.2: średnia wartość projektów realizowanych przez MSP obszarów wiejskich była wyższa od wartości projektów MSP obszarów miejskich.

Udział MSP na obszarach wiejskich w ogólnej liczbie projektów zrealizowanych w ramach działania 2.1 „Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw” był najmniejszy w województwie pomorskim (9%), a najwyższy w warmińsko-mazurskim (27%) i lubuskim (28%) (por. rys. 1).

Odsetek projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich w ramach działania 2.2 był na najniższym poziomie spośród wszystkich badanych działań. W województwach dolnośląskim i świętokrzyskim ani jeden projekt nie został zrealizowany przez MSP na obszarach wiejskich, w małopolskim zaledwie 1% i w łódzkim 2%. Najwyższy odsetek projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich odnotowano w województwie opolskim (10%), co ilustruje rysunek 2.

Działanie 2.3 :Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje” wyróżnia się stosunkowo najwyższą aktywnością MSP obszarów wiejskich, pod względem liczby zrealizowanych projektów. Najniższy udział wynoszący 25% zre-

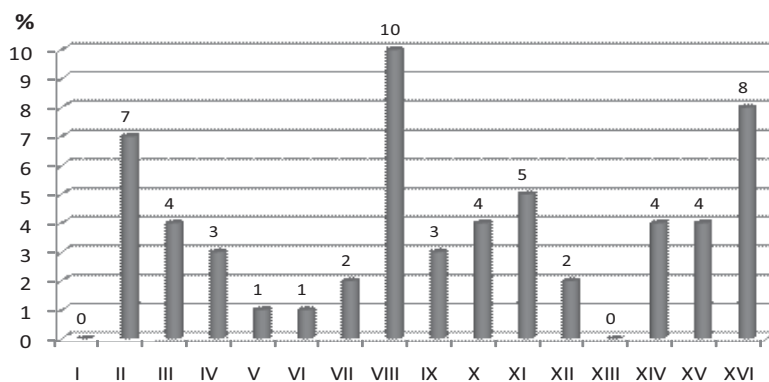
I dolnośląskie, II kujawsko-pomorskie, III lubelskie, IV lubuskie, V łódzkie, VI małopolskie, VII mazowieckie, VIII opolskie, IX podkarpackie, X podlaskie, XI pomorskie, XII śląskie, XIII świętokrzyskie, XIV warmińsko-mazurskie, XV wielkopolskie, XVI zachodniopomorskie

Rys. 1. Odsetek projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich NTS 2, działanie 2.1

Fig. 1. Percentage of projects carried out by SMES in rural areas of NTS 2, Action 2.1

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's elaboration.

I dolnośląskie, II kujawsko-pomorskie, III lubelskie, IV lubuskie, V łódzkie, VI małopolskie, VII mazowieckie, VIII opolskie, IX podkarpackie, X podlaskie, XI pomorskie, XII śląskie, XIII świętokrzyskie, XIV warmińsko-mazurskie, XV wielkopolskie, XVI zachodniopomorskie

Rys. 2. Odsetek projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich NTS 2, Działanie 2.2.

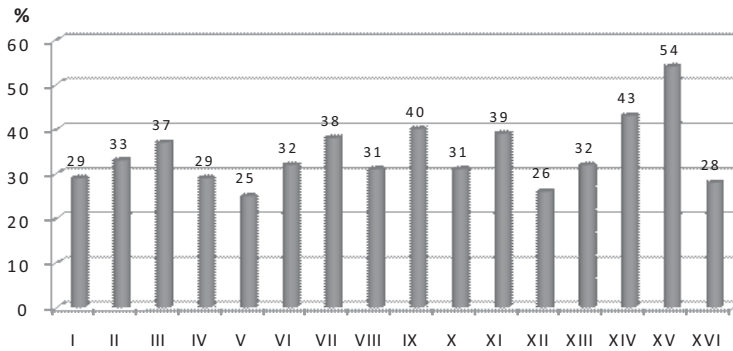
Fig. 2. Percentage of projects carried out by SME in rural areas NTS 2, Action 2.2

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's elaboration.

alizowanych projektów odnotowano w województwach łódzkim (25%) w śląskim (26%). Najwyższy, udział w ogólnej liczbie zrealizowanych projektów miały MSP obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego (54%), co przedstawiono na rysunku 3.

W ujęciu regionalnym udział całkowitej wartości projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich w stosunku do całkowitej wartości projektów zrealizowanych w danym województwie wykazuje znaczne różnice (rys. 4, tab. 3).

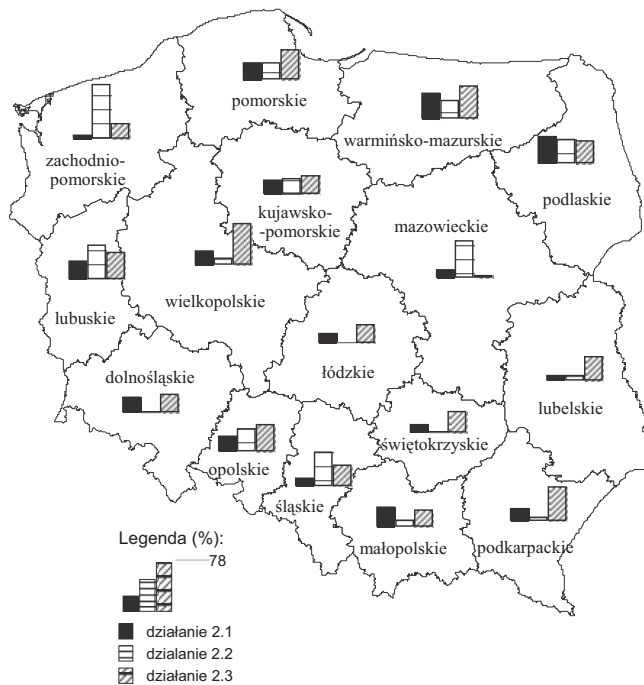
I dolnośląskie, II kujawsko-pomorskie, III lubelskie, IV lubuskie, V łódzkie, VI małopolskie, VII mazowieckie, VIII opolskie, IX podkarpackie, X podlaskie, XI pomorskie, XII śląskie, XIII świętokrzyskie, XIV warmińsko-mazurskie, XV wielkopolskie, XVI zachodniopomorskie

Rys. 3. Odsetek projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich NTS 2, działanie 2.3

Fig. 3. Percentage of projects carried out by SME in rural areas of NTS 2, Action 2.3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MRR.

Source: Author's elaboration.

Rys. 4. Udział wartości projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich w całkowitej wartości projektów w ramach działań 2.1, 2.2 i 2.3, w ujęciu regionalnym

Fig. 4 Share of total value of projects carried out by SME in rural areas in total value of all projects carried out under action 2.1, 2.2 and 2.3 in regions

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's elaboration.

Tabela 3. Udział wartości projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich w całkowitej wartości projektów zrealizowanych przez MSP w ramach SPO WKP, działania 2.1, 2.2 i 2.3, wg NTS 2 (w %)

Table 3. Share of the value of projects carried out by SME in rural areas in the total value of projects realized by SME in 2004–2006, under SOP ICE, actions 2.1, 2.2 and 2.3 (in %)

Województwo	Udział w działaniach:		
	2.1	2.2	2.3
dolnośląskie	22	0	27
kujawsko-pomorskie	21	23	28
lubelskie	8	7	35
lubuskie	26	49	40
łódzkie	14	2	27
małopolskie	29	11	26
mazowieckie	13	53	5
opolskie	22	33	38
podkarpackie	19	6	49
podlaskie	39	35	33
pomorskie	26	25	43
śląskie	13	49	30
świętokrzyskie	13	0	30
warmińsko-mazurskie	36	26	47
wielkopolskie	21	11	60
zachodniopomorskie	7	77	23

Źródło: Opracowanie własne.

Source: Author's elaboration.

W działaniu 2.1 najmniejszy udział w całkowitej wartości zrealizowanych projektów miały MSP działające na obszarach wiejskich województw zachodniopomorskiego (7%) i lubelskiego (8%), największy – warmińsko-mazurskiego (36%) i podlaskiego (39%). Aż w sześciu województwach omawiana wartość zamknęła się w przedziale od 20 do 25%.

W działaniu 2.2 w dwóch województwach, dolnośląskim i świętokrzyskim, żadne MSP prowadzące działalność na obszarach wiejskich nie zrealizowało projektu, a w województwie łódzkim był to udział bardzo nieznaczny (1,5%). Skrajnie odmienna sytuacja wystąpiła w województwie zachodniopomorskim, gdzie aż 77% całkowitej wartości projektów zrealizowały MSP na obszarach wiejskich. Na drugim miejscu plasują się MSP obszarów wiejskich województw mazowieckiego (53%) oraz lubuskiego i śląskiego (po 49%).

W działaniu 2.3 najniższym, 5-procentowym udziałem wartości projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich wyróżnia się województwo mazowieckie, kolejna najniższy udział to dopiero 23% w województwie zachodniopomorskim. Najwyższy udział w wartości zrealizowanych projektów ogółem osiągnęły MSP na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego (60%).

WNIOSKI

Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że sektor MSP był aktywny w pozyskiwaniu współfinansowania z funduszy strukturalnych w ramach SPO WKP za-

równy w obszarze miejskim, jak i wiejskim. Jednak przedsiębiorcy sektora MSP prowadzący działalność na obszarach wiejskich byli beneficjentami jedynie w ramach działań 2.1, 2.2, 2.3 i 2.4. Liczba projektów zrealizowanych w ramach tych działań na obszarach miejskich prawie czterokrotnie przewyższyła liczbę projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach wiejskich. W ujęciu kwotowym relacja ta jest znacznie mniej niekorzystna dla MSP na obszarach wiejskich, które zrealizowały projekty za kwotę stanowiącą 70% kwoty projektów zrealizowanych przez MSP na obszarach miejskich. Wyniki badań wskazują na znaczne zróżnicowanie udziału MSP działających na obszarach wiejskich w realizacji analizowanych projektów w poszczególnych regionach NTS 2.

PIŚMIENNICTWO

- Extract of Article 2 of the Annex of Recommendation 2003/361/EC Commission Recommendation 2003/361/EC of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (Text with EEA relevance), Official Journal L 124 z dnia 20 maja 2003, str. 36-41.
- Facts and Figures – SMEs in Europe, m.in. http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/facts_figures.htm, dnia 1.06.2009.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 1 lipca 2004 r. w sprawie przyjęcia Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004–2006, Dz.U. Nr 166, poz. 1744.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 grudnia 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie przyjęcia Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004–2006, Dz.U. z 2006 r. Nr 7, poz. 43 oraz rozporządzenia i akty prawne zmieniające.
- Small and medium-sized enterprises – Key for delivering more growth and jobs. A mid-term review of Modern SME policy. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 4.10.2007.
- Think Small First', A 'Small Business Act' for Europe, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 25.6.2008, COM(2008) 394 final, p. 4, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF> access on June 1, 2009

SME'S PARTICIPATION IN REALISATION OF PROJECTS UNDER SELECTED ACTIONS OF SECTORAL OPERATIONAL PROGRAM 'INCREASE OF ENTERPRISES' COMPETITIVENESS', IN RURAL AREAS OF NTS 2, 2004–2006

Abstract. The article presents results of the analysis of the number and value of projects carried out by small and medium enterprises under Sectoral Operational Program Increase of Enterprise Competitiveness. The results show that SMEs were active in carrying out analyzed projects both in urban and rural areas. However, SMEs in rural areas realized project only within actions 2.1, 2.2, 2.3 and 2.4. The number of these projects carried out in urban areas was nearly four times larger than those in rural areas. On the other hand, the projects

carried out in rural areas were of a higher average value, which may be a good indication for the future actions aiming at intensification of multifunctional development of rural areas.

Key words: SME, multifunctional development of rural areas, SOP ICE

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 19.04.2010